

ZÁKLADY REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE

text přednášky 1

POLITICKÝ KONCEPT REGIONU (nebude předmětem zkoušky)

Regionální uspořádání zemského povrchu předpokládá rovněž vykonávání správy daného území (plánování, územní organizaci, kontrola, apod.). Fungování každého regionu je řízeno určitým způsobem/orgánem – je definováno právní postavení regionu/orgánu, kompetence a prostředky.

Jestliže se region vyznačuje určitou formou kolektivního života, tento kolektivní život je také určitým způsobem formalizován a **institucionalizován**. Kolektivní život dostává svoji **politickou dimenzi**. V tradičních společnostech s rodinným či kmenovým principem je většinou takováto formální institucionalizace nízká.

Politická funkce regionu souvisí také s distribucí a zajištěním veřejných služeb a s plánováním rozvoje území.

Politický systém širšího území může pracovat efektivně, pokud má k dispozici dostatek informací a nástrojů správ – k jejich získání existují dvě cesty – budování systémů reprezentace a vytváření administrativní struktury.

Stát

Evidentní teritoriální jednotkou je **stát**. Státy v současnosti pokrývají asi 80% světového povrchu. Státy jsou užívanými jednotkami pro sběr statistických dat, jsou jednotkami v rámci kterých dochází k rozhodování. V historii státu lze rozlišit 4 fáze:

1. **před-agrární** – dominuje kmenové uspořádání a organizace prostoru. Nevytvářejí se společné politické instituce
2. **agrární** – zemědělské společnosti byly organizovány na principu státu. Rozvoj úzké elity a administrativní vrstvy umožnil centralizovanou státní moc, záznam pravidel, zákonů a kultury. Komunity ovšem zůstávaly relativně izolované a státní moc neměla vliv na jejich lokální uspořádání. Dílčí změnou byl přechod od feudálního pojetí uspořádání území k absolutistickému státu (monarchie), což byl de facto v určitých ohledech předchůdce národního státu (společná armáda, jednotný daňový systém, byrokratický aparát)
3. **industriální** – industriální společnost umožnila prostorovou dělbu práce a rozvoj tzv. vysoké kultury, stát převzal roli administrativní a vzdělávací.
4. **post-industriální** – v postindustriální společnosti hraje stát dominantní roli ve společenských vztazích.

Pro existenci státu jsou klíčové tři jeho komponenty:

1. státní území
2. obyvatelstvo – lid jej obývající
3. organizace tohoto obyvatelstva

Každý stát je dle Hartshorna udržován ve stavu určitého napětí – střetávají se zde **odstředivé** a **dostředivé** síly. Mezi dostředivé stimuly lze započítat **centralizaci státní moci**, stejně jako rozumnou míru **decentralizace a federativní autonomie** (viz. Indie, Nigérie), dále pak tzv. **leadership** (např. Titova Jugoslávie, Perónova Argentina, de Gaullova Francie) nebo **pocit vnějšího ohrožení** (malé národy), **vzdělávání či církve** (Polsko, Irsko, teokratické státy), **ideologie** (nacismus, komunismus). Státotvorné faktory mohou podléhat změnám, cirkulovat.

Opakem jsou odstředivé tendence – např. dekolonizace, kolaps totalitních režimů (Sovětský blok, Jugoslávie)

Evropským modelem státu je **národní stát** = stav kdy národ a stát zaujímají stejný prostor. Definice národního státu souvisí těsně s definicí národa (společná řeč, historie, etnické pozadí, tj. jakási kulturní homogenita). Lze ho také vymezit na základě jakéhosi národního ducha – příkladem budiž Švýcarsko, s rozdílnými jazykovými a náboženskými skupinami. Národní stát může být tedy vymezen jako politická jednotka zaujímající jasně vymezené teritorium, obydlené populací s jednotnou politicko-kulturní historií, provázanou emocionálními pouty, jednotka, která je určitým způsobem organizována – disponuje určitou (ideologickou) silou a politickým systémem. Nejlepším příkladem národního státu bývá Francie (ovšem i Německo, Polsko, ČR, Portugalsko), naopak méně mohou být za typicky národní státy považovány např. Slovensko, Belgie či Bosna a Hercegovina, Lotyšsko či Moldávie.

Moderní demokratický stát má podobu instituce, která je nositelem nejvyšší veřejné moci uplatňovatelné na daném území, vytváří jednotný právní řád a zajišťuje základní podmínky existence společnosti.

Státní území vypovídá o vztahu k určitému státu neboli o **teritorialitě** – jde o vztah k území, na kterém může stát vykonávat státní moc (území, kde platí určité normy). **Suverenitu státu** lze chápat jako výlučnou pokud se k území neprojevuje nějaká jiná, konkurenční státní moc (kolonie). Žádný stát nemůže existovat bez vlastního teritoria (národ ano – např. Palestinci).

Geografové často zkoumají tzv. **teritoriální morfologii** (velikost, tvar a relativní polohu státního teritoria). Např. velké území může přinášet jak výhody tak nevýhody (zdroje, obyvatelstvo vs. potíže s organizací, velké vzdálenosti, viz. SSSR a USA). Sledována je také **kompaktnost území** – některé státy jsou dokonce fragmentovány (Filipíny, Východní a Západní Pákistán). Perforované státy – např. JAR a Lesotho. Exklávy – např. Ceuta na marockém pobřeží. Enklávy – např. náhorní Karabach v Azebajdžánu. Dalšími výraznými typy může být např. Chile či Vietnam.

Většina evropských států vyrůstala v průběhu historie z určitého **jádrového území** – po dobu expanze absorbovaly teritoria podél svých hranic. Expanze byla ukončena kontaktem se sousedící entitou a dříve nebo později došlo ke konsolidaci hranic. Mnoho zemí tak má jasně vymezená jádrová území (pařížská pánev, česká kotlina, egyptská osa Káhira-Alexandrie). Některé státy fungují bez jasných jader (Kongo, Mongolsko), některé jsou multijaderné (např. USA či Nigérie).

Teritoria jednotlivých států jsou od sebe oddělena mezinárodními **hranicemi**. Hranice jsou vymezovány ve troj-úrovňovém procesu:

1. definování přesné pozice – formou smlouvy popisující průběh hranice (v případě rovné hranice koordinátami bodů)
2. delimitace – zanesení hranice do mapy
3. demarkace - její vyznačení na zemském povrchu

Typy hranice se dají kategorizovat různě. Geometrickými hranicemi jsou např. hranice mezi USA a Kanadou – jsou absolutně nevztahované k jakýmkoli fyzickým rysům prostředí či kulturním aspektům. Časté např. v bývalých koloniích.

Hranice, které reagují na fyzické vlastnosti prostředí (pohoří, řeky) se nazývají **fyzicko-politickými**, resp. **přirozenými** politickými hranicemi (Rio Grande mezi Mexikem a USA, Pyreneje mezi Španělskem a Francií). Často přirozené překážky již nemají stejný hraniční efekt jako v minulosti. Stabilita hranic je proměnlivá (stabilní – Alpy mezi Itálií a Švýcarskem, nestabilní horská hranice mezi Indií a Čínou).

Hranice respektující kulturní aspekty nazýváme **antropo-geografickými** či také **kulturně-politickými** hranicemi. Takové hranice byly např. vymezovány mezi jednotlivými národnostmi v rámci bývalého SSSR – např. hranice mezi Arménií a Azebajdžánem.

Genetické typy politických hranic:

1. **antecedentní** hranice (předcházejí skutečné osídlení. Pozdější obyvatelé jsou nuceni respektovat průběh hranice – hranice mezi USA a Kanadou)
2. **subsekventní** hranice – předmět dlouhé doby úprav a modifikací – vzniká poté co je obyvatelstvo a systém osídlení stabilizován)
3. **superimposed** hranice (přeložené, navrstvené – ustanoveny až poté co byla oblast osídlena, dělení Indie a Pákistánu)
4. **reliktní hranice** – jako pozůstatek, který však stále kulturně rozděluje.

Regionální napětí

Územně uzamčené státy a koridory – kolem 1/5 zemí nemá přístup k moři, které často představuje významnou dopravní cestu pro ekonomický odbyt a dovoz zdrojů. Viz. ukázka Afriky, kde je situace zhoršena nedostatkem železnic, jako dopravní alternativy. Tento problém byl často řešen koridory, jako např. polský Gdaňský koridor vedoucí k Baltu z roku 1918, který už záhy po svém vzniku byl vnímán jako potenciální důvod další války. Dalšími příklady byly Eilatský koridor v Izraeli či Antofagasta v Bolívii. Časté je také umožnění přístupu ke splavné řece. Většina uzamčených států si upravuje přesun zboží mezinárodními smlouvami, které zaručují pohyb zboží k moři bez celních problémů (Švýcarsko, Rakousko, Maďarsko)

Konflikt o národní hranice – můžeme je rozdělit na 1. spory o definici hranic, kdy předmětem sporu je smluvní zakotvení hranic, 2. na spory o lokalizaci hranic, které jsou spojené s delimitací či demarkací. Problém je v interpretaci smlouvy. Když si koloniální mocnosti vymezovaly území kolonií, šlo o precizně vymezené hranice, vnitřní administrativní hranice už však tak přesně vymezeny nebyly. Když se v řadě případů staly mezinárodními u dekolonizovaných států, vznikala celá řada problémů. Často dokonce neexistuje smluvní zakotvení hranic (Saudská Arábie a Jemen), dalším příkladem mohou být meandrující řeky 3. operační spory, kdy sousedící státy nemají stejný názor na funkci hranice (jde o otázky např. oboustranné kontroly hranic, kontroly migrace), častým problémem jsou např. pastevci, nomádi, 4. alokační problémy, které se často týkají nerostných, přírodních či vodních zdrojů (naleziště ropy v mořích – Německo v. Nizozemí, problematika horních a dolních toků řek (Nil, Tigrid).

Konflikty ohledně minoritních skupin

Takovým problémem byla německá menšina v bývalém Československu v roce 1938, stejně tak existuje tlak na revizi hranice mezi Irskem a Severním Irskem kvůli katolické populaci. Vnitřním problémem celistvosti státu jsou separatistická hnutí.

Výkon územní správy

Stát tedy svou moc vykonává jednak prostřednictvím státní správy a jednak i veřejnoprávních subjektů, jimiž jsou orgány územní samosprávy (**veřejnoprávní korporace**). Veřejnoprávní korporacemi však nejsou pouze orgány územní samosprávy, ale i zájmová samospráva (komory, profesní svazy, unie, apod.)

Moderní stát své území člení na **územněpolitické jednotky** (mají ústavně politické znaky státu – určitou formu autonomie) či na jednotky **územněsprávní** (ve větší či menší míře podřízeny centru a centrální realizaci státní výkonné moci). V prvním případě se jedná o federativní stát, v druhém případě o stát unitární.

Pro posouzení systému místní správy je důležité sledovat 1) soustředování státní správy u jednoho orgánu či naopak více orgánů (koncentrace vs. dekoncentrace) a 2) míru centralizace resp. decentralizace rozhodovacích pravomocí.

Evropský systém je charakterizován tzv. dvojkolejností územní správy. Jedna kolej je představována orgány územní státní správy (prefekti ve Francii a Itálii, bývalí předsedové okresních úřadů v ČR) a je řízena vládou či ministerstvy, druhá kolej je reprezentována volenými orgány samosprávy.

Angloamerický systém je charakterizován tzv. **self-government** – základní pilíř je tvořen orgány místní samosprávy.

Územní samospráva je poměrně mladým fenoménem – v Evropě se formovala až koncem 19. a počátkem 20. století. Po staletí byla rozhodující role přikládána ústředním orgánům státní správy (ministerstva, vládní instituce. Od 70. let se v souladu s demokratizací a decentralizací zvyšuje role nižších stupňů veřejné správy (stále více kompetencí je svěřováno obcím, buduje se samospráva na úrovni okresů a krajů). Častým modernizačním prvkem bylo zavádění vyšších orgánů územní správy se všeobecnou působností (tj. regionálních samosprávných a státně správních úřadů) – konkrétní důvody lze zobecnit:

- v rovině samosprávy je nutné řešit řadu otázek přesahující územní obvody obcí a vyžadující koordinaci postupů (regionální podnikání, monitorování kvality života či uchování jazykového a kulturního dědictví). Municipality sice vytvářejí účelová sdružení a svazky obcí, ale ty mají často omezenou působnost.
- existuje objektivní potřeba koordinovat samosprávné aktivity obcí v určitých zájmových oblastech týkajících se specifických problémů regionu – často také napravování chybných samosprávných rozhodnutí obcí

Souběžnost administrativně vymezených regionů a regionů denního a týdenního života společnosti bývá, alespoň na nižších hierarchických úrovních relativně vysoká. Administrativní rozdělení se odvíjelo v drtivé většině příkladů z již existující struktury obcí, měst a tradičně chápaných krajů a oblastí.

Samozřejmě, že v rámci veřejné správy existují nejrůznější aktivity s nejrůznějším územním působením, které si často vytvářejí svoji vlastní regionální strukturu (viz Francie před reformou v r. 1962 – 9 vojenských regionů, 27 právních distriktů, 16 univerzitních území a 21 plánovacích regionů) a má vlastní prahové hodnoty.

Administrativní regiony slouží rovněž jako podklady pro cílení regionální politiky viz. příklady české regionální politiky a evropské.

Existují 3 varianty ovlivňující pozici regionu v politickém systému:

přímá státní správa

Kontrola nad územím státu se děje prostřednictvím státní moci. Jde o vysoce centralizovaný systém. Každá státní funkce si vytváří vlastní hierarchickou strukturu a administrativní členění. Nevýhodami tohoto systému je, že dává příliš mnoho pravomocím zástupcům (nevoleným) státu – úředníkům. Většinou dochází k velkému přerozdělování daní, daňový profit není územně vázán a není motivační (což je i případ České republiky). Pro autoritářské systémy je typické umělé dělení tradičních regionů a územních seskupení se silnou individualitou.

Dalším problémem je odtrženost rozhodování a pomalost celého rozhodovacího procesu.

Na druhou stranu má systém i své výhody – o správu území se starají příslušně kvalifikovaní úředníci a manažeři.

Typickým příkladem byly socialistické země.

decentralizovaná územní správa

v případě, že existují jasně dané právní rámce pro územní veřejněprávní korporace (obce, regiony) je poměrně malé riziko, že dojde k fragmentaci státu. Základní výhodou decentralizované správy je to, že v rozhodovacím procesu se dostávají do úvahy místní a regionální informace a specifika velice snadno = princip subsidiarity.

federální uspořádání

Orgány územní správy se těší velké autonomii a často bývají pouze minimálně svazovány centrálními právními rámci – konstruují si vlastní legislativní systém. Riziko fragmentace státu je zde poměrně vysoké. Federální princip je obvykle aplikován na celky ve vyšších úrovních regionální hierarchie – týká se to velkých regionů či velmi mocných metropolitních oblastí (výjimkou budiž např. švýcarské kantony). Federální uspořádání je obvykle navozováno pro uchování jazykové, náboženské či etnické struktury – příklad Indie nebo Nigérie. Naopak Čína se kulturní heterogenitu snaží překonávat centralizovaně.

Federativní stát je možné považovat za jaký stát států. Subjekty federace jejichž vztahy jsou upravovány ústavou mohou být státy (USA, Austrálie), kantony (Švýcarsko), země (SRN, Rakousko) či republiky (Rusko).

Většina systémů veřejné/územní správy kombinuje nějakým způsobem naznačené přístupy a to na všech hierarchických úrovních. Stále existují tlaky mezi jednotlivými centralizačními a decentralizačními tendencemi - Thatcherová zrušila Greater London Council (byla opoziční vůči její politice), autonomní region Katalánska nechce připustit vznik metropolitního regionu Velké Barcelony (soustředilo by se tam ¾ populace), Washington je umístěn ve federálním distriktu ovládaném Kongresem, apod.

Vývoj v ČR

Novodobý vývoj územní správy na území dnešní ČR byl charakteristický trvalou existencí obcí a okresů s proměnlivým vyšším stupněm územního uspořádání. Vyšší stupeň představovaly do roku 1948 země, od roku 1949 kraje. Z hlediska organizačního byl model územní veřejné správy založený na dvojkolejnosti státní správy a samosprávy. Tento model byl v roce 1945 nahrazen modelem národních výborů, který během několika let zlikvidoval samosprávnou stránku a národní výbory se staly územními orgány státní správy.

Z územního hlediska prošly všechny stupně veřejné správy několika fázemi. Pokud jde o obce, byla tendence po druhé světové válce spíše integrační. Tato tendence vyvrcholila vytvořením systému střediskových obcí, které ale nebyly s výjimkou Severomoravského kraje do roku 1989 úplně realizovány. Současně docházelo ke slučování obcí, a to mnohdy necitlivým způsobem proti vůli občanů žijících v dotyčných obcích. Kvůli tomuto postupu po roce 1989 docházelo k dezintegraci uměle vytvořených obcí. Nové okresy byly v průběhu první poloviny 20. století zřizovány pouze v malém rozsahu. V zásadě zůstávala síť okresů stabilní. Existovaly přitom dva druhy okresů, okresy politické (později správní) a okresy soudní. Podle soudních okresů byly organizovány i některé správní úřady (např. berní úřady). V roce 1949 začalo platit nové okresní uspořádání. Okresy z roku 1949 byly menší než dosavadní správní okresy, ale větší než okresy soudní. Nové okresy byly jednotné pro výkon státní správy i pro soudnictví. Při vytváření okresů v roce 1949 byla v principu respektována přirozená geografická centra. Toto uspořádání se změnilo v roce 1960, kdy se počet okresů výrazně zredukoval, a tím byla mnohá centra s výraznou funkcí v sídelní struktuře opomenuta. Toto okresní uspořádání (s výjimkou dodatečného vzniku okresu Jeseník) přetrvávalo až do současnosti.

Historické země byly v roce 1949 nahrazeny kraji. K tomuto řešení vedly důvody objektivní racionalizace prostorového uspořádání správy i důvody politické. Z hlediska racionality správy měly země zcela jiný smysl v období Rakouska-Uherska, kdy bylo celé uspořádání Předlitavska založeno na existenci většího počtu zemí, nebo ještě v období první republiky s pěti (později čtyřmi) zeměmi, než po druhé světové válce, kdy Podkarpatská Rus připadla tehdejšímu SSSR a Slovensko získalo autonomní postavení, byť s rozdílnou intenzitou v jednotlivých obdobích. Členění zbývajících území státu na dvě země tak fakticky nevytvářelo další stupeň veřejné správy a bylo zejména v Čechách vnímáno do jisté míry jako zdvojení centra.

Při reformě veřejné správy, respektive spíše při prvním transformačním kroku v roce 1990 bylo naloženo s každým stupněm veřejné správy jinak. Na úrovni obecní se přistoupilo k obnovení samosprávy na základě spojeného modelu výkonu samosprávy a státní správy, na okresní úrovni nadále existovala pouze státní správa s velmi omezeným elementem samosprávy v podobě okresního shromáždění, krajské orgány státní správy se všeobecnou působností zanikly.

Střední články veřejné správy začal stále intenzivněji chybět z nejrůznějších důvodů. Patřily k nim především nedostatky decentralizace, nízký stupeň koordinace státní správy a nadměrné množství regulačních vazeb mezi centrem a velkým počtem okresů. Nízký stupeň uplatnění subsidiarity byl v rozporu s decentralizačními procesy převládajícími ve státech EU, a tím působil negativně i z hlediska zapojení do evropské integrace.

Výsledkem uvedených tlaků se stalo přijetí ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o zřízení vyšších územních samosprávných celků. Ty odpovídají z územního hlediska zhruba krajskému členění z let 1949 – 1960.

Základní význam měla pro organizační strukturu krajů otázka volby spojeného, nebo odděleného modelu veřejné správy. Spojený model spočívá ve výkonu státní správy orgány samosprávy v tzv. přenesené působnosti, tj. věcně se postupuje při jejím výkonu ve stejném režimu jako ve státní správě. Oddělený model představuje výkon státní správy a výkon samosprávy ve dvou oddělených systémech orgánů. Pro oba modely svědčí v podmínkách ČR závažné argumenty: pro spojený model jeho existence v Německu a Rakousku jako zemích historicky nejbližších z hlediska správních tradic, pro oddělený model jeho preferování většinou států, které prošly v uplynulých třiceti letech intenzivními procesy decentralizačního charakteru. Konečné rozhodnutí bylo v tomto směru nakonec politické, Poslanecká sněmovna se velkou většinou hlasů usnesla na preferenci spojeného modelu.

Území krajů bylo vymezeno podle území okresů tvořících daný kraj k 1. lednu 2000. Současné okresy však nejsou vždy vyhovující pro spádovost k daným krajským centrům, proto došlo ve II. fázi reformy veřejné správy k vytvoření nových správních obvodů, a proto bude vhodné také nově vymezit hranice krajů s přihlédnutím k těmto obvodům.

V rámci reformy územní veřejné správy byla k 31. 12. 2002 ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnosti byly přeneseny převážně na územně samosprávné celky (obce s rozšířenou působností a

kraje) popř. jiné orgány státní správy. Obce s rozšířenou působností vykonávají od 1. 1. 2003 většinu působností okresních úřadů. Na místo 73 okresních úřadů vzniklo 205 obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně). Správní obvody těchto obcí jsou vymezeny vyhláškou ministerstva vnitra pomocí katastrálních území obcí, které do něj spadají (počet obyvatel správního obvodu se pohybuje cca okolo 15 000).

Kromě městských úřadů obcí s rozšířenou působností, které plní roli dřívějších okresních úřadů, existují pověřené obecní úřady (obcí II. stupně), kterých je celkem 389.

Základním cílem reformy územní veřejné správy byla její decentralizace a odstranění zbytečné dekoncentrace, roli hrála rovněž kritéria lepší dostupnosti.

Obce s rozšířenou působností vykonávají potřebné agendy, které lidé nejčastěji využívají, jako je např. evidence obyvatel, vydávání cestovních a osobních dokladů, řidičských průkazů, technických průkazů, výplata sociálních dávek, apod.

Systémy reprezentace

V moderních státech masová reprezentace (ve smyslu zastoupení – viz zastupitelská demokracie) je důležitým nástrojem k legitimitě moci a garantuje přenos informací nezbytných k přijímání veřejných rozhodnutí. Obyvatelé daného území mohou svůj vliv na fungování regionu/území, vytváření vlád a zákonů prosazovat nejrůznějšími způsoby (aktivní účastí v politice, zájmovým sdružováním, lobováním, korupcí) – přesto nejvýznamnějším nástrojem zůstávají volby.

Územní aspekt reprezentace souvisí rovněž s použitým volebním systémem – většinový (voliče má zastupovat ten s největší podporou) versus systém poměrného zastoupení (složení voleného orgánu má odrážet složení společnosti). Většinou jde o kombinaci, průnik těchto dvou systémů. Volební systémy **většinového** typu je starší a lze ho rozdělit na subtypy:

- pluralitní systém – mandát získá ten kandidát, který dostal nejvíce hlasů bez ohledu na procenta voličů, typický pro anglosaské země

- systém absolutní většiny – více než 50% voličů, dvoukolový systém rozdělí volby do dvou fází, kdy do druhého kola postoupí kandidáti s největším počtem hlasů, systém alternativního hlasu – hlasy se dávají jak kandidátovi, tak druhému nejoblíbenějšímu. Když ve volbách sečtou „regulérní hlasy a nikdo nezíská přes 50%, vyřadí se nejslabší kandidát a jeho náhradní hlasy se přiřadí, atd...)

Nejnámějším většinovým systémem je volba amerického prezidenta (volitelé – jejich počet dle lidnatosti států, jsou zavázáni rozhodnutím voličů, pro kandidáta tak má větší význam vítězství v Kalifornii či Texasu než v 10 malých státech)

Volební systémy **poměrného zastoupení**:

- vyznačuje se používáním stranických kandidátek, což stranám umožňuje vstupovat do mechanismu výběru kandidátů – pořadí lze ovlivňovat v některých systémech preferenčními hlasy.

- liší se od sebe, jak je území rozděleno do volebních obvodů. Nejčistší je pravidlo jedna země = jeden volební obvod (Izrael, Nizozemí, Slovensko 1998). Jen nepatrně méně poměrnou je varianta „kandidátky regionální, mandát celostátní“, kdy existují různé kandidátky pro jednotlivé regiony, ale hlasy se počítají a mandáty přidělují na celostátní úrovni (Dánsko, Švédsko).

Posledním subtypem je „kandidátky i mandáty regionální“ používaný například i v ČR – jsou předkládány kandidátky v jednotl. regionech a rovněž do regionů jsou přidělovány mandáty. V tomto systému je nutné stanovit, kolik poslaneckých křesel se v jednotl. regionech bude přidělovat.

Rozdělení mandátů jednotlivým stranám na regionální úrovni :

*Mandátové číslo dostaneme počtem republikových hlasů vyděleným počtem křesel v parlamentu; dostaneme tak počet hlasů na jeden mandát - tímto **republikovým mandátovým číslem** vydělíme počet voličů v příslušném regionu a získáme počet mandátů)*

*Technika přidělování mandátů jednotlivým stranickým kandidátkám je velice podobná. Nejprve se vypočítá **krajské mandátové číslo**. Tímto číslem se dělí počty hlasů jednotlivým stranickým kandidátkám a v prvním kroku se jednotlivým stranám přidělí určitý počet mandátů.*

Zbylé hlasy a mandáty se zde přesunou do druhého skrutinia, kde se sečtou zbytkové hlasy jednotlivých stran za celou republiku a přidělí se jim mandáty dle pořadí. Možnost stranických špiček vpašovat kandidáta

Další metodou jak rozdělit mandáty na regionální úrovni je metoda volebních dělitelů = Počty hlasů získaných jednotlivými stranami se postupně dělí řadou čísel. Nejstarší je tzv. d'Hondtův systém (řada je 12345..) později se ukázalo, že takto jsou znevýhodňovány malé strany – řada jiných systémů/číselných řad.

Výhody většinového systému – přímé sepětí voliče (obvodu) se zastupitelem, omezení vlivu stran, nevýhodou může být vytváření ad hoc regionálních koalic a přílišná preference regionálních témat. vytvářejí se stabilní vlády.

Výhoda poměrného zastoupení – složení parlamentu se blíží reálným výsledkům, všechny hlasy voličů hrají roli – nepropadají, zajistí se účast menšin v parlamentu.

Samozřejmě, že výsledek voleb ovlivňuje i manipulace s vymezením volebních obvodů. To v případě, že určitá politická strana má možnost takto volební obvody manipulovat a voliči jednotlivých stran jsou v území rozmístěni nerovnoměrně. Možné je vymezení různých velikostí volebních obvodů (znevýhodňuje voliče velkých obvodů – nestejná hodnota hlasu) a dále zvýhodnění jedné strany manipulacemi s obvody (obecně výraz gerrymandering). Předpokladem gerrymanderingu je nestejněoměrné rozdělení voličů, koncentrace voličů.

Obvody by měl proto být vymezovány nezávisle na stávající exekutivě neutrálními orgány či být alespoň při vymezování svázané přesnými pravidly.

Dvě hlavní techniky gerrymanderingu – předpokládejme voliče Strany města a voliče Strany venkova a prostor rozdělený na město a venkov. Strana venkova má možnost měnit obvody. Celkový počet voličů je 100 000.

V době, kdy mají venkovští voliči převahu je dobré město rozdělit a spojit s přilehlým venkovem. Tím je zajištěna převaha v počtu mandátů 4 ku 0.

Při zvětšení počtu obyvatel města nad 50% lze zajistit převahu strany venkova v parlamentu v poměru 3 ku 1.

Ústavní kritéria vymezování obvodů

- stejná populační velikost obvodů, odchylka záleží na velikosti obvodů
- stejná pravděpodobnost reprezentace pro různé rasové či jazykové skupiny

Politicko-geografická kritéria

- reprezentace politických jednotek – dává se přednost tomu, aby se volební obvod kryl s politickými jednotkami, zachování hranic administrativních jednotek

Politická kritéria

nedělat časté změny, nedělat volební obvody kde jsou výsledky mezi hlavními rivaly příliš vyrovnané – o výsledku potom rozhoduje malý počet hlasů, což nebývá považováno za příliš spravedlivé.

Supranacionalismus

Jde o zakládání mezinárodních vztahů, ekonomických, vojenských, kulturních. Teoreticky jde o zájem každého státu získat výhody ze vzájemné spolupráce. Nyní je ve světě mezi 60 až 100 organizacemi, které můžeme označit jako nadnárodní. O tom, že pro každý stát je v dnešní době nezbytná mezinárodní spolupráce a udržování vztahů, svědčí např. tzv. mezinárodní sankce (Jižní Afrika za apartheidu, Haiti, S. Korea).

Moderní forma nadnárodních vazeb začíná v roce 1919, kdy došlo k vytvoření Ligy národů, která ovšem díky naprosté neakceschopnosti zkrachovala v začátcích druhé světové války. Jejím poválečným nástupcem se stala OSN. OSN je fenoménem, který je ještě silněji reprezentován na regionální úrovni. Prvním závažnějším experimentem nadstandardních mezistátních vztahů bylo vytvoření Beneluxu, kdy ekonomicky vzájemně komplementární země se snažily zmírnit bariérový efekt svých hranic. Pro navíc hrála kulturní a často i jazyková spřízněnost obyvatelstva.

Dále na základě výboru 16 zemí sdružených v rámci Marshallova plánu vznikla v poválečném období tzv. OEEC. Brzy nato vzniklo Evropské sdružení uhlí a oceli (Francie, Benelux, Itálie a Německo) a na jejím základě v roce 1958 European Economic Community. Pokračoval integrační proces, který vyvrcholil v roce 1992 formálním založením EU s řadou jednotlivých prvků do té doby vyhrazených pouze národním státům – společná měna patří mezi ty nejviditelnější.

Evropská integrace je velice komplikovaným procesem, jehož výhody se často dostávají do konfrontace s minusy, jako je např. ztráta lokální, regionální autonomie, obtížná adjustace meziregionálních rozdílů.